

Ljekarnička baština zagrebačkog predgrađa: kustošijanska ljekarna K svetom Antunu ususret 90. obljetnici

The Heritage of Pharmacy in Zagreb's Suburb: Towards the 90th Anniversary of the K Svetom Antunu Pharmacy

JASENKA FERBER BOGDAN, STELLA FATOVIĆ-FERENČIĆ

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
10000 Zagreb, Gundulićeva 24

SAŽETAK U radu su iznijeti rezultati istraživanja historijata prve ljekarne zagrebačkog predgrađa Kustošije koja je u promet puštena 1925. godine. Njezina je sudbina bila slična sudbini ostalih ljekarna na području Hrvatske: otvaranje povezano s mnogo izdataka i napora, borba za opstanak i nošenje s konkurencijom, prenošenje vlasništva iz generacije u generaciju te postupno padanje u zaborav priče o njezinoj povijesti, kronologiji vlasništva i poslovanju. Na njezin kontinuitet podsjeća nas tek autentični interijer koji je unatoč svemu do danas ipak dobro sačuvan. To nas je potaknulo da rekonstruiramo i cijelu priču njezine povijesti upozoravajući na nužnost zaštite njezina interijera.

KLJUČNE RIJEČI: zagrebačka periferija – Kustošija; povijest ljekarništva; Ljekarna K sv. Antunu; Josip Šulc (1887. – 1926.); Delimir Šulc (1915. – 1991.); Vjera Šulc (1914. – 1991.); 20. stoljeće

SUMMARY The paper presents results of the research on the first pharmacy situated in Zagreb's suburb of Kustošija that was opened for public in 1925. Its destiny was similar to that of other pharmacies throughout Croatia: opening after a lot of effort and expenses, struggle with competition, transfer of property from generation to generation and finally, its historiography and work being gradually forgotten. The only present reminder of its history is its authentic, well-preserved interior. This fact encouraged us to reconstruct its story and emphasise the necessity of its preservation and restoration.

KEY WORDS: Zagreb's suburb Kustošija; history of pharmacy; St. Anthony's Pharmacy; Josip Šulc (1887-1926); Delimir Šulc (1915-1991); Vjera Šulc (1914-1991); 20th century

Uvod

Sve manji broj ljekarna na području grada Zagreba danas opstaje na svojoj nekadašnjoj lokaciji, a još manje u autentičnom interijeru, rađenom da bi odražavao estetiku i uspješno poslovanje svojih vlasnika. Izgled ljekarna je, naime, u prošlosti itekako pridonosio uspješnom poslovanju njihovih vlasnika, promociji ljekarne i privlačenju klijenata. Stoga su za izgradnju svojih ljekarna vlasnici nerijetko angažirali renomirane graditelje i arhitekte, poput primjerice tvrtke Hönigsberg & Deutsch, Aloisa Bastla, Ignjata Fischera ili Stjepana Podhorskog koji su za njih početkom 20. stoljeća u Zagrebu izgradili niz visokokvalitetnih zgrada u arhitektonskim stilovima historicizma i secesije. Iako su prostorna

organizacija unutrašnjosti ljekarne i namještaj oficine, odnosno glavne prodajne prostorije, bili strogo određeni propisima za uređenje javnih apoteka, odabir cjelokupnog uređenja interijera odražavao je rafiniranost i bogatstvo vlasnika. Namještaj i ljekarničko posuđe izrađivali su se po mjeri i narudžbi u duhu vremena i prema mogućnostima vlasnika i bili su važan element privlačnog potencijala ljekarne, njezine prezentacije i recepcije u javnosti.

Otvaranje ljekarna bilo je i zapažen društveni događaj o kojemu su često informirala javna i stručna glasila. Primjerice, o preseljenju i uređenju zagrebačke najstarije gornjogradске ljekarne *Farmaceutski će vijesnik* napisati: *Kako je već u zagrebačkim dnevnicima objavljeno, preselio je g. ljekarnik*

SLIKA 1. Nekadašnja Ljekarna K sv. Antunu, koja danas, kao Gradska Ljekarna, djeluje u prizemlju kuće na adresi Ilica 301

Ph. Mr. Žiga Ključec svoju ljekarnu u Kamenitu ulicu br. 9 u Gornjem gradu. Dobrotom g. Ljekarnika razgledasmo tu "novu" ljekarnu, te možemo iskreno čestitati na upravo krasnom uredjenju. Sama je ljekarna tj. nared izrađen, po renomiranom domaćem zavodu gg. Bothe i Ehrmana, vrlo ukusno u slogu "Bidermayera" te služi na čast toj tvrtci. Stojnice, sasma nove, odgovarajuće propisima naše farmakopeje izradila je poznata tvrtka H. Steinbuch u Beču. Nusprostorije odgovaraju potrebama, a kao vrlo pohvalno moramo istaći "inspekcionu" sobu, koja na žalost, jedina u Zagrebu odgovara zahtjevima spavaće te nije magazin lijekova. Jedino što bi mogli prigovoriti jest, da je u objavama preseljenja g. Ljekarnik pridodao – da je novo uređenu ljekarnu "snabdjeo svježim lijekovima". Grad Zagreb dobio je tim preseljenjem opet jedan zdravstveni zavod, koji mu služi na ures i odgovara prilikama glavnog grada (1). Iz ovog je članka vidljivo da ljekarne nisu bile tek zdravstvene ustanove skućene u svojoj elementarnoj funkciji, već je njihova estetska dimenzija pridonosila i reputaciji glavnoga grada. Ni u jednoj medicinskoj struci estetika i uređenje nisu odigrali tako važnu ulogu kao što je to bilo u ljekarništvu. Ta je činjenica dobro iskorištena u mnogobrojnim ljekarnama diljem Europe, koje su, uz autentičnu lokaciju, sačuvale i autentične interijere. Danas su mnoge od njih uz svoju primarnu funkciju zbog atraktivnosti uključene i u turističku ponudu gradova. Takav su primjer dvije najstarije europske ljekarne koje od samog osnutka do danas djeluju na istoj lokaciji. Najstarija je firentinska ljekarna Officina Profumo Santa Maria Novella (<http://www.smnovella.it>) iz 13. stoljeća, a slijedi ju ljekarna u franjevačkom samostanu Male braće u Dubrovniku (<http://malabraca.wix.com/malabraca#!hrvatski>), osnovana u 14. stoljeću. Dobro očuvane i prezentirane ljekarne nalaze se primjerice i u estonskom Tallinu ([SLIKA 2. Nekadašnja Ljekarna K sv. Antunu, koja danas, kao Gradska Ljekarna, djeluje u prizemlju kuće na adresi Ilica 301 - unutrašnjost](http://en.wikipedia.org/wiki/Raeap-</p>
</div>
<div data-bbox=)

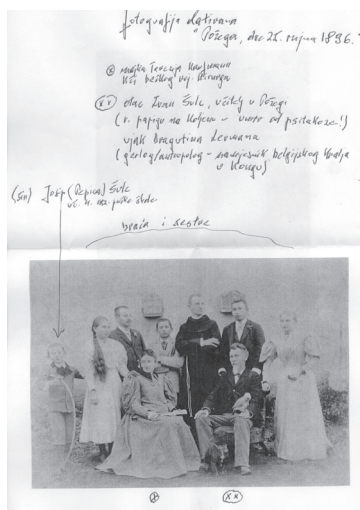

teek) ili Farmàcia Esteve, u mjestu Llvia u Kataloniji (http://en.wikipedia.org/wiki/Esteve_Pharmacy) te u mnogim drugim europskim gradovima.

Na području Hrvatske sudbina Ljekarna bila je, nažalost, mnogo nepovoljnija. Najvažniji razlog tomu je nacionalizacija poslije 1945. godine, nakon čega se proces devastacije mnogih od njih nastavio sve do današnjih dana. Drugi je razlog činjenica da je najveći broj Ljekarna na području Hrvatske ostao nezaštićen. Iako je na području grada Zagreba situacija nešto bolja, i ovdje većina autentičnih Ljekarna još čeka provođenje registracije kojom bi se djelotvorno zaštitile zgrade s cjelokupnim inventarima od propadanja i devastacije. U nizu radova koje smo objavile o zagrebačkom ljekarništvu uzastopno smo upozoravale na ovu činjenicu (2-6). Na području Zagreba za sada je zaštićena u svojoj cjelokupnosti tek naša najstarija ljekarna *K crnom orlu* u Kamenitoj 9, čiji je inventar upisan u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem Z-6008. Ljekarna *Crvenom križu* na uglu Ilice i Kačićeve ulice u postupku je zaštite njezine autentične unutrašnjosti, a Brodjočinova ljekarna na Zrinjevcu tek čeka početak tog procesa.

Premda je broj Ljekarna u kojima je sačuvan autentični namještaj i inventar sve manji, nedavno smo, istražujući ljekarništvu na zagrebačkom području, naišle na ljekarnu u zapadnom dijelu grada, na području Kustošije, koja nas je iznenadila upravo svojom još uvijek autentičnom unutrašnjošću. Riječ je o nekadašnjoj Ljekarni K sv. Antunu, koja danas, kao Gradska Ljekarna, djeluje u prizemlju kuće na adresi Ilica 301 (sl. 1.). Iako sadašnja lokacija ljekarne nije izvorna, odnosno ovdje se ljekarna nalazi od 1944. godine, dio ljekarničkog namještaja, smješten u pokrajnjoj prostoriji, po svemu sudeći, prenesen je s prve njezine lokacije (sl. 2.).

SLIKA 3. Iz požeške obitelji Šulc potječe i Dragutin Lerman

SLIKA 4. Prvi vlasnik ljekarne u Kustošiji Josip Šulc

SLIKA 5. Diploma Josipa Šulca

Prva ljekarna u Kustošiji 1925.

Kustošija se kao naselje spominje već u 13. stoljeću kao posjed Zagrebačke biskupije, nazvana prema kanoniku kustosu koji je skrbio o tom području (7). Od davnina se nalazila unutar judikata Vrapče pa je sve do 1937., kada se odvojila kao zasebna općina, pripadala općini Vrapče. Kako se granica zapadnog dijela Zagreba do završetka 2. svjetskog rata nalazila na potoku Kustošak, Kustošija je bila daleka periferija grada, prostor iza mitnice na Čnomercu. U drugoj polovici 19. stoljeća bitno se ubrzava gospodarski razvoj zapadnog dijela grada, posebice nakon gradnje željezničke pruge prema Zidanome Mostu (1862.) i Karlovcu (1865.) te ciglane u Ilici 157 (1870.) i Ilici 288 (1885.). Ubrzo je uslijedila gradnja većega broja proizvodnih pogona drvne, prehrambene, tekstilne, kemijske, metaloprerađivačke, duhanske industrije i industrije papira (8). Budući da početkom 20. stoljeća Kustošija s okolnim selima istočnog dijela općine Vrapče broji oko 4.000 stanovnika, javlja se opravdana potreba za osnivanjem prve javne ljekarne na ovom prostoru (9). U to je vrijeme njezino stanovništvo većim dijelom pripadalo manje imućnom građanskom staležu, odnosno radništvu zaposlenom u Zagrebu, te su stoga u Kustošiji bile izgrađene uglavnom obiteljske kuće, uz tek poneku zgradu javne funkcije.

Vlasnik prve javne ljekarne u Kustošiji bio je ljekarnik Josip Šulc (1887. – 1926.), rođen 31. siječnja 1887. godine u Požegi. Zanimljiv je podatak da iz mnogobrojne požeške obitelji Šulc potječe i hrvatski istraživač i putopisac Dragutin Lerman, čija je majka bila sestra Ivana Šulca, Josipova oca (sl. 3.). Lerman je i nakon smrti Josipa Šulca posjećivao i dopisivao se s ljekarnikovom udovicom i njezinom obitelji, tada na adresi Medveščak 17 (10).

Sudbina ljekarni

Prvi vlasnik ljekarne u Kustošiji Josip Šulc (sl. 4.) započeo je ljekarničku službu u Irigu, Oriovcu i Fulnecku u Morav-

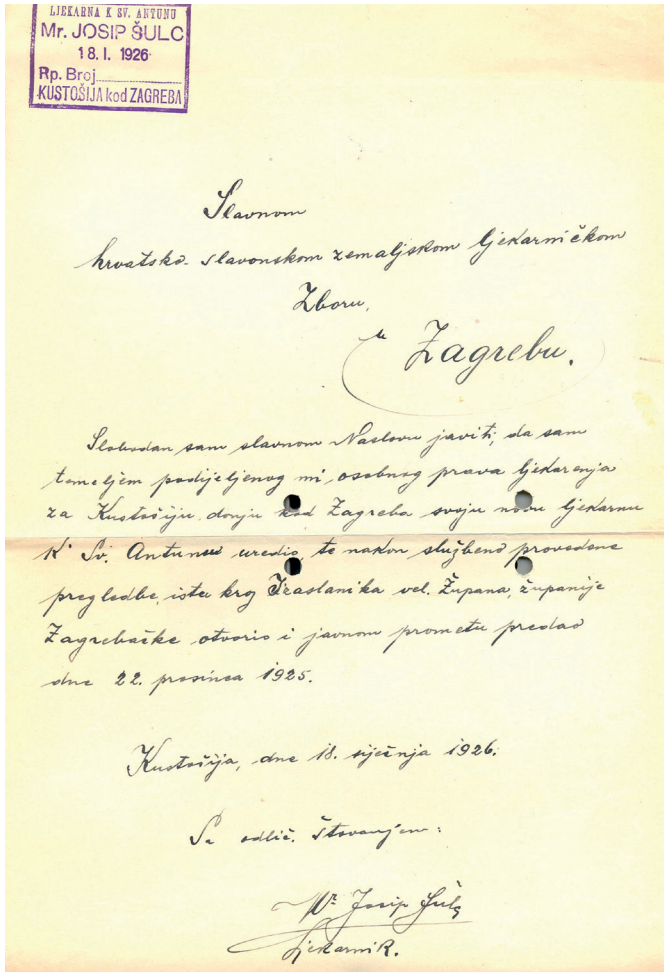
skoj, gdje je i položio tirocinijski 1909. godine (11). Diplomirao je farmaciju 31. 7. 1911. na zagrebačkom sveučilištu (sl. 5.), od 1911. do 1914. radi u svojstvu suradnika u ljekarnama u Velikoj Gorici i Ivanić Gradu, a 1914. i 1915. godine nalazi se u Pečićevoj ljekarni *K Sv. Trojstvu* u Zagrebu. Godine 1915. uzima u zakup ljekarnu u Iloku, a od 1919. do 1923. u Klanjcu iz kojeg odlazi u Zagreb gdje službuje u svojstvu suradnika do 15. svibnja 1925. godine kada dobiva koncesiju za otvorenje ljekarne u Kustošiji (12). Ljekarnu pod nazivom *K sv. Antunu* otvara u iznajmljenom prizemlju kuće u Ulici kralja Aleksandra 11 (danas Ilica 247) i *predaje javnom prometu* 22. prosinca iste godine (13) (sl. 6.). Do sada nije poznato kako je izgledala kuća u kojoj je otvorena prva kustošijanska ljekarna, ali može se pretpostaviti da je bila jednostavne gradnje, budući da je ubrzo srušena i zamijenjena novom.

Nažalost, nakon samo nekoliko mjeseci provedenih u svojoj ljekarni, Josip Šulc umire 10. 5. 1926. u 39. godini života od tuberkuloze. Članak objavljen u povodu njegove smrti u *Vjesniku ljekarnika* spominje ga kao *ispravnog druga, dobrog supruga i nježnog oca svoje male, ali nadasve vrijedne obitelji* (12). Iza sebe je ostavio udovicu Štefaniju, rođenu Bocak, i dvoje djece, Delimira i Vjeru. Prema tadašnjem Zakonu o apotekama udovica Šulc imala je pravo do preudaje ili smrti voditi i raspolažati apotekom te ona ubrzo ljekarnu daje u zakup ljekarniku Matiji Lacini koji ju preuzima 1. srpnja 1926. godine (14).

Ljekarna u zakupu – 1926. - 1944.

Ljekarnik Matija Lacina (1889. – 1962.) rođen je 30. 1. 1889. godine u Srijemskim Karlovcima. Od studenoga 1907. godine bio je vježbenik u ljekarni Karla Fuhricha u Foči, zatim u Rumi kod ljekarnika Augusta Kozijaka te kod Petra Jurišića u Pakracu (15). Tirocinij položio u Zagrebu 22. 7. 1910. godine, a iz Osobnika za statistiku vidljivo je da 1911. radi u ljekarni K

SLIKA 6. Josip Šulc otvara Ljekarnu K sv. Antunu i predaje ju javnom prometu u prosincu 1925.

anđelu mr. Slavka Kolaka u Brodu na Savi. Studij farmacije završio je 10. 11. 1913. na Sveučilištu u Zagrebu (16). Od 1921. bio je providnik, a od 1922. do preuzimanja ljekarne u Kustošiji i zakupnik franjevačke ljekarne *K sv. Antunu* u Kloštar Ivaniću koja je u sklopu samostana djelovala još od 17. stoljeća (17). Preuzevši Šulcovu ljekarnu *K sv. Antunu*, Lacina već 1928. godine investira u izgradnju nove jednokatnice na istoj lokaciji. Projekt potpisuje građevinska tvrtka Simon i Ružinski, koja je u Zagrebu djelovala 1920-ih i 1930-ih, a treba spomenuti i da su isti arhitekti autori projekta vile Ljekarnika Stanislava Ilakovca u zagrebačkoj Vramčevoj ulici izgrađene 1930. godine (6) te brojnih drugih zgrada u Zagrebu. Manja dvostrešna jednokatnica skladno je i simetrično riješena – prizemlje je podijeljeno lučnim otvorima, s centralno smještenim ulazom u prostor ljekarne te postranim ulazom za stan na katu, u kojoj je stanovao ljekarnik Lacina s obitelji. Središnji dio kata istaknut je erkerom natkrivenim limenim krovčićem. Ova zgrada izdvaja se izgledom u usporedbi s tadašnjim prigradskim kućicama te je još jedan pokazatelj svijesti ljekarnika o potrebi smještaja ljekarne u zgradu istaknutu u urbanoj okolini. Danas se u prizemlju ove zgrade nalazi café-bar Scorpio (sl. 7.).

SLIKA 7. Danas se u prizemlju ove zgrade nalazi café-bar Scorpio

U ljekarničkim je obiteljima oduvijek bilo važno osigurati kontinuitet vlasništva ljekarne usmjeravanjem sljedeće generacije na studij farmacije. Ni u obitelji Šulc nije bilo drugačije – Delimir je studij farmacije u Zagrebu završio 31. 1. 1939. godine, a Vjera 29. 10. 1940. godine (16). Farmaciju je, međutim, na istom sveučilištu, 25. 10. 1938. godine završio i sin tadašnjeg zakupnika ljekarne Julius Lacina (1915. – 1945.) (16), koji je već sljedećeg dana upisan kao praktikant u zakupljenoj ljekarni *K sv. Antunu* (18).

Utvrđivanje uvjeta za drugu javnu ljekarnu u Kustošiji 1943./44.

Pet godina kasnije, u svibnju 1943. godine, pokrenut je postupak za otvaranje druge kustošijanske ljekarne, u kojem je, po svemu sudeći, Matija Lacina bio i prvi izbor za ljekarnika u popisu pristiglih molba za vlasništvo nad ljekarnom (19). Međutim, u dopisu Ljekarničke komore datiranom 30. 5. 1944. br. 890/1944. donosi se odluka o *nepostojanju potreba otvaranja druge ljekarne u Kustošiji*. U obrazloženju ove odluke stoji da broj od 18.000 žitelja, koliko broji Kustošija, još ne opravdava otvaranje nove ljekarne. Stanovništvo je uglavnom srednjeg i manje imućnoga građanskog staleža i dobrim je dijelom upućeno na posao u gradu Zagrebu te si ondje nabavlja i lijekove. Ljekarna *Šulc i nasljednici* još nema takav promet da bi se trebalo težiti otvaranju nove ljekarne. Evidentna je socijalna osjetljivost, posebice briga o egzistenciji vlasnika postojeće ljekarne, koju sadržava ova Odluka Ljekarničke komore prema kojoj se ne bi trebalo ići u otvaranje nove ljekarne, *pogotovo sada kad se tu radi o udovici, koja u srpnju mjesecu predaje ljekarnu sinu na daljnje vođenje. Neumjestan je postupak da ne kažemo nedružtvovan da občinsko poglavarstvo u Kustošiji u času kada udovica nakon 18 godina teškog i mučnog rada sa dvoje djece, i nakon bolnih pregaranja, želeći da djeci povjeri i preda očinsku ljekarnu, a što joj (je) sada po svim pravima*

SLIKA 8. S premještanjem ljekarne Delimir Šulc (1915. – 1991.) postaje prvo njezin privremeni upravitelj (22), a u rujnu 1944. i zakupnik

i propisima omogućeno, pokreće pitanje potrebe osnivanja druge javne ljekarne u Kustošiji, izvrgavajući time udovicu novom udarcu, koji bi ju snašao nakon prerane smrti svoga muža, koji je umro šest mjeseci, nakon što je svoju ljekarnu predao prometu. Oblast opće uprave dužna je voditi računa o tome, da se otvaranjem nove ljekarne neće ugroziti opstanak već postojeće ljekarne (čl. 6. Pravilnika za izvršenje zakona o apotekama stavak br. 86 od 1. siječnja 1932. godine), a što bi u ovom slučaju neminovno uslijedilo, jer se mora uzeti u obzir i činjenica, da je sadašnji zakupnik, budući da se ljekarna nalazila u njegovoj vlastitoj kući, odkazao udovici lokal tako, da je ista bila prisiljena potražiti si drugi lokal i zadužiti se oko adaptacije prostorija i svih drugih troškova, koji su skupčani s uređenjem i snabdjevanjem ljekarne s potrebnim lijekovima, a i eventualnim manjkavim ostalim priborom (9). Ovom odlukom zatvorena je mogućnost otvaranja nove (druge, javne) ljekarne u Kustošiji, a time i mogućnost vođenja vlastite ljekarne sinu Matije Lacine, ljekarničkom suradniku Juliusu (1915. – 1945.) koji je Odlukom Glavnog ravnateljstva za zdravstvo 1944., br. R.Z. 30.184/1944. već bio stekao pravo na samostalno upravljanje ljekarnom (20).

Nova lokacija ljekarne – 1944. – zakupnik Delimir Šulc

Nakon što joj je Matija Lacina otkazao najam prostora, udovica Šulc premješta svoju ljekarnu, sada pod nazivom Šulc-a nasljednici na novu lokaciju, na tadašnjoj adresi Ulica dr. A. Pavelića br. 71 – danas Ilica br. 301 (21). Iz prve je ljekarne prenesen i dio namještaja koji se sačuvao do danas u pokrajnjoj prostoriji, tzv. materijalki. Od toga vremena ljekarna djeluje na istome mjestu punih sedamdeset godina, ne mijenjajući bitno svoj unutrašnji izgled. U zapisniku o pregledu preseleljene i nanovo uređene ljekarne, koji se čuva u pismohrani Odsjeka za povijest medicine HAZU (21), svaka od prostorija – oficina, materijalka, laboratorij i podrum, detaljno je opisana

SLIKA 9. Delimir Šulc oženio se Renatom rođ. Smodek, u čijoj je široj obitelji zabilježeno nekoliko istaknutih ljekarnika

na uz navođenje svih potrebnih uvjeta kako bi ljekarna mogla ponovo započeti s radom. Istodobno s premještanjem ljekarne Delimir Šulc (1915. – 1991.) postaje prvo njezin privremeni upravitelj (22), a u rujnu 1944. i zakupnik (23) (sl. 8.).

Delimir Šulc, sin Josipa Šulca i Štefke r. Bocak, rođen je 13. 3. 1915. godine u Zagrebu. Nakon završene klasične gimnazije diplomirao je farmaciju 1939. godine u Zagrebu (16). Oženio se Renatom rođ. Smodek, u čijoj je široj obitelji zabilježeno nekoliko istaknutih ljekarnika (zagrebački ljekarnik Maksimilijan pl. Horvat, velikogorička ljekarnička obitelj Seitz) (sl. 9.). Zanimljiv podatak iz mladosti Delimira Šulca njegova je muzička karijera – u prijeratnom Zagrebu 1930-ih bio je saksofonist u jednom od prvih zagrebačkih jazz-orkestara *The Devils*, koji su 1941. godine, na natjecanju jazz-orkestara održanom u hotelu Esplanade, dobili nagradu publike (24). Dobivši stipendiju Humboldtove zaklade, Delimir 1941. godine odlazi sa suprugom u München, gdje 1943. diplomira prehrambenu kemiju pod mentorstvom profesora Benna Bleyera, jednog od vodećih svjetskih stručnjaka na tom području. Iste godine doktorirao je na farmaciji, s temom „Prilog poznavanju planike (*Arbutus unedo* L.)“. U Münchenu

SLIKE 10. I 11. Ljekarnički ormari s elegantnim crnim bordurama kontinuirano se nižu uzduž zidova, s očuvanim natpisima na pojedinim ladicama i tajnim pretincima iza dva ovalna ogledala

mu se rada i sin Zdenko, čijom smo ljubaznošću i došli do informacija o ovome važnom, ali zaboravljenome hrvatskom znanstveniku. Krajem 1943. vraća se u Zagreb i započinje raditi kao asistent na Farmaceutskom fakultetu, a nakon preuzimanja ljekarne radi istodobno na obje funkcije – prijepodne na fakultetu, a popodne u ljekarni (25).

Godine 1944. Delimir Šulc se javlja svojim tekstovima u Znanstveno-praktičnom dijelu Vjestnika ljekarnika objavljujući istraživanja o biljci planiki (26). Svoju je pak ljekarnu pokušao opskrbiti kvalitetnim lijekovima i specijalitetima među kojima se nalazi i preparat *Stomol*, rezultat dvogodišnje suradnje sa zubarom Jurjem Bocakom, bratićem njegove majke Štefke. Riječ je o specijalitetu koji je dobiven na bazi ekstrakta ljekovitog bilja, a rabi se protiv različitih upalnih procesa usne šupljine. Farmakodinamsko djelovanje *Stomola* počiva, prema navodima jednog letka sačuvanog u obitelji Šulc, na djelatnim tvarima ekstrahiranih droga koje po svojem kemizmu pripadaju grupi eteričnih ulja (azulen, cineol, linalool, pinen, borneol) i glukozida (apigenin i antrakinon). Ovim su domaćim specijalitetom njihovi kreatori očigledno željeli biti konkurencija stranim preparatima koji su se tada rabili u tu svrhu, poput *Pyralvexa* i *Kamillosana*. Specijalitet

se mogao nabaviti samo u ljekarni u Kustošiji (27).

Iz obrazloženja zahtjeva za oprost od vojne službe, u kojoj je mr. Delimir Šulc bio vojni ljekarnik pri Kemijskom odjelu glavne vojne bolnice u Zagrebu, vidljivo je da je ljekarna u ožujku 1945. godine bila djelomično oštećena prilikom jednog od zračnih napada na Kustošiju. Doznaje se dalje i da je Delimirova sestra Vjera (1914. – 1991.), koja se zatekla u ljekarni za vrijeme bombardiranja, bila privremeno nesposobna voditi ljekarnu zbog posljedica teškoga psihičkog šoka. Zbog svega toga Ljekarnička komora u Zagrebu traži da ljekarnik Šulc *preuzme službu u svojoj ljekarni, jer nema druge zamjene, a nije niti u zdravstvenom probitku građana Kustošije, da se ljekarna zatvori* (28).

Poslije završetka 2. svjetskog rata ljekarna *K sv. Antunu* – Mr. J. Šulc-a nasljednici dijeli sudbinu svih ljekarna nove države. U studenome 1947. godine Delimir Šulc ju predaje *Komisiji koja je apoteke privatnog sektora prevodila u društvenu svojinu* (25), a u njoj još kraće vrijeme ostaje raditi njegova sestra Vjera Šulc ud. Družinec.

Delimir Šulc, tada rijedak stručnjak s diplomom prehranbenog tehničara, pozvan je 1947. u novoosnovani Institut za industrijska istraživanja u Zagrebu, u kojem radi do 1957.

SLIKA 12. Zahvaljujući brizi osoblja Ljekarne, cjelokupni je namještaj vrlo dobro očuvan, a sačuvani su dio porculanskih stojnica, vage, laboratorijski dnevnik i stručne knjige iz prve polovice 20. stoljeća

godine. Nakon tog razdoblja radi u nekoliko tvornica prehrambene industrije na razvijanju tehnologije, a od 1970. je redoviti profesor na Tehnološkom fakultetu u Novom Sadu, gdje ostaje živjeti do kraja života 1991. godine.

Današnji inventar ljekarne

Potpuna opreka jednostavnoj prizemnici bez arhitektonskih dekoracija u kojoj se danas nalazi ljekarna njezina je unutrašnjost koja oduševljava svojom ljepotom. Glavna

prostorija – oficina, potpuno je opremljena namještajem od tamnog drva bidermajer stila. Ljekarnički ormari s elegantnim crnim bordurama kontinuirano se nižu uzduž zidova, s očuvanim natpisima na pojedinim ladicama i tajnim pretrincima iza dva ovalna ogledala (sl. 10., 11.).

U sredini prostorije ljekarnički je pult s masivnom crvenom mramornom pločom. U pomoćnoj prostoriji – materijalki nalazi se dvadesetak godina stariji namještaj iz vremena otvaranja ljekarne na prvobitnoj lokaciji. Izrađen u svjetlijem drvu, secesijskih je stilskih značajki, s brušenim staklom vitrina, obrubljen intarzijama. U sredini ove prostorije također je veliki pult, ali s tamnom mramornom pločom nešto tanjom nego u oficini.

Zahvaljujući brizi osoblja ljekarne, cjelokupni je namještaj vrlo dobro očuvan, a sačuvani su dio porculanskih stojnica, vage, laboratorijski dnevnik i stručne knjige iz prve polovice 20. stoljeća (sl. 12.). Nužno bi bilo popisati sačuvane primjerke, pohraniti ih na prikladno mjesto ili ih prezentirati kao dio izložbenog prostora ljekarne. Krajem 2014. godine Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode stavio je namještaj pod preventivnu zaštitu (Klasa: UP/I-612-08/14-003/21, Ur. broj: 251-18-04-14-01 od 23. prosinca 2014.), što je prvi korak prema cjelovitoj zakonskoj zaštiti ljekarna kao kulturnog dobra.

Historijat ljekarne *K sv. Antunu* nije ni dugačak ni protkan mnogim istaknutim ličnostima. Pa ipak i ova je prigradska ljekarna imala život sličan mnogim drugima: otvaranje povezano s mnogo izdataka i napora, borba za opstanak i nošenje s konkurencijom, prenošenje vlasništva iz generacije u generaciju te postupno padanje u zaborav priče o njezinoj povijesti, kronologiji vlasništva i poslovanju. Na njezin kontinuitet posjetitelja će podsjetiti tek autentični interijer koji je unatoč svemu do danas ipak dobro sačuvan. Premda je riječ o ljekarni s nekadašnje periferije, ili možda baš zato, interijer ljekarne u Kustošiji i danas spada u one sačuvanije na području grada.

To nas je potaknulo da rekonstruiramo i cijelu priču njezine povijesti upozoravajući na nužnost zaštite njezina interijera.

LITERATURA

1. Heterohlamicki. Dnevne vijesti. Gradska ljekarna Ph. Mra. Žige Ključeca. Farmaceutski vjesnik 1907;1:130.
2. Fatović-Ferenčić S, Ferber Bogdan J. Tragom slike Nikole Šubića Zrinskog: kronologija kraljevske dvorske ljekarne K Zrinjskomu. *Medicus* 2003;12:149.
3. Fatović-Ferenčić S, Ferber Bogdan J. U povodu 650. obljetnice zagrebačke gornjogradske ljekarne. *Medicus* 2004;13:284.
4. Fatović-Ferenčić S, Ferber Bogdan J. Ljekarna K Sv. Trojstvu: izgubljeni sjaj zagrebačke secesije. *Medicus* 2007;16:127.
5. Fatović-Ferenčić S, Ferber Bogdan J. Gayerova ljekarna Crvenom križu. *Medicus* 2011;20:278.
6. Fatović-Ferenčić S, Ferber Bogdan J. Kolodvorska ljekarna u Zagrebu – na pragu novog doba. *Medicus* 2012;21:286.
7. Bez autora. Kustošija. U: Bilić J, Ivanković H. (ur.) Zagrebački leksikon, sv. 1. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Masmedia, 2006., str. 580.
8. Iz povijesti. Dostupno na: <http://www.zagreb.hr/default.aspx?id=13618>. Datum pristupa: 17. 7. 2014.
9. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Doku-

ment Obrazloženje o nepostojanju uvjeta za otvaranje druge po redu javne ljekarne na području općine Kustošija, 30. 5. 1944.

10. Bauer L, Bujić L. Velika obitelj Lermanovih. Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice 2007;1.
11. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Osobnik za statistiku hrv.-slav. zemaljskog ljekarničkog zbora u Zagrebu.
12. Mr. Josip Šulc. Vjesnik ljekarnika 1926;8 (5):285–6.
13. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Dopis mr. Josipa Šulca Hrvatsko slavonskom zemaljskom ljekarničkom zboru u Zagrebu, Kustošija, 18. 1. 1926.
14. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Dopis mr. Matije Lacine Hrvatsko slavonskom ljekarničkom zboru u Zagrebu, Kustošija, 10. 10. 1926.
15. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Osobnik za statistiku hrv.-slav. zemaljskog ljekarničkog zbora u Zagrebu, 25. 5. 1911.
16. Kujundžić N. Spomenica u povodu 130. obljetnice nastave farmacije. Zagreb: Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012.
17. Šipuš D. 300 godina ljekarne u Ivanić Kloštru. Saopćenja-Pliva 1972;51:51–6.
18. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Upitni arak o podacima apotekara sekcije Apotekarske komore za Savsku i Vrbasku banovinu, njihovih apoteka, zakupaca, provizora i pomoćnog osoblja u njihovim apotekama.
19. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Dopis

Ljekarničke komore u Zagrebu Glavnom ravnateljstvu za zdravstvo. Zagreb, 25. 5. 1943.

20. Stručne i stališke viesti. Pravo na samostalno vođenje ljekarne. Vjestnik ljekarnika 1944;26:318.
21. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Dozvola Glavnog ravnateljstva za zdravstvo za premještanje i otvaranje ljekarne K sv. Antunu na novoj adresi. Zagreb, 13. 7. 1944.
22. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Zapisnik Glavnog ravnateljstva za zdravstvo o pregledu prostorija novo uređene javne ljekarne Šulc-a naslj. u Kustošiji. Zagreb, 4. 7. 1944.
23. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Dozvola Glavnog ravnateljstva za zdravstvo za izdavanje ljekarne Šulc-a naslj. pod zakup mr. ph. Delimiru Šulcu. Zagreb, 19. 9. 1944.
24. Bez autora. Jazz. U: Bilić J, Ivanković H (ur.) Zagrebački leksikon, sv. 1. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Masmedia, 2006. Str. 427.
25. Materijal za predlog i obrazloženje da se Univ. prof. dr. Delimir Šulc izabere za redovnog člana Vojvodjanske akademije nauka i umjetnosti. Hemijsko društvo Vojvodine 1979.
26. Šulc D. Prilog poznavanju planike (Arbutus unedo). Vjestnik ljekarnika 1944;26:212–17; 256–62; 275–79; 291–98.
27. Promidžbeni letak za preparat Stomol u posjedu obitelji Šulc.
28. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU. Molba mr. Delimira Šulca Ljekarničkoj komori u Zagrebu za oprost od vojne službe 16. 4. 1945.

Popis slika i legende

1. Ljekarna K sv. Antunu, danas, na adresi Ilica 301 – vanjski izgled zgrade. Foto: J. Ferber Bogdan, svibanj 2014.
2. Dio namještaja koji se danas nalazi u materijalki ljekarne preseljen je iz stare lokacije ljekarne J. Šulca i dobro je očuvan. Foto: J. Ferber Bogdan, svibanj 2014.
3. Obitelj Šulc 1896. Otac Josipov Ivan Šulc (sjedi s papigom na koljenu), učitelj u Požegi i majka Terezija. Ljubaznošću Zdenka Šulca.
4. Josip Šulc (1887. – 1926.), vlasnik prve ljekarne u Kustošiji. Ljubaznošću Zdenka Šulca.
5. Diploma Josipa Šulca – Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU. Diplomom je Odsjeku darovao Zdenko Šulc 2014. g.
6. Dokument datiran 18. siječnja 1926. kojim Josip Šulc ljekarnu stavlja u promet. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU.
7. Zgrada Matije Lacine, zakupnika ljekarne nakon smrti prvog vlasnika,

podignuta 1928. U njoj ljekarna K sv. Antunu ostaje do 1944. godine.

8. Dokument o zakupu ljekarne. Pismohrana Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU.
9. Delimir Šulc (1915. – 1991.), zakupnik ljekarne od rujna 1944. sa suprugom Renatom r. Smodek. Ljubaznošću Zdenka Šulca.
10. Namještaj oficine. Foto: J. Ferber Bogdan, svibanj 2014.
11. Ljekarnički ormari u oficini. Foto: J. Ferber Bogdan, svibanj 2014.
12. Zahvaljujući brizi ljekarničkog osoblja, sačuvan je i dobar dio ljekarničkog posuda i utenzilija. Na slici mr. farm. Ojdana Sučić-Tupek, sadašnja voditeljica ljekarne. Foto: J. Ferber Bogdan, svibanj 2014.

Zahvaljujemo na podacima i dokumentima gospođi Vesni Barbić i gospodinu Zdenku Šulcu, voditeljici Gradske ljekarne mr. Ojdani Sučić-Tupek i osoblju ljekarne, mr. Zori Zubac te gospođi Stanić. Posebno zahvaljujemo novinarki Jutarnjeg lista Korani Sutlić, koja je svojim člankom objavljenim u Jutarnjem listu 29. 12. 2014. potaknula interes javnosti za promociju zagrebačke ljekarničke baštine. Na pomoći u početnoj ekspertizi namještaja ljekarne zahvaljujemo voditeljici Zbirke namještaja Muzeja za umjetnost i obrt Vanji Brdar Mustapić.

ADRESA ZA DOPISIVANJE:

Prof. dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić, dr. med.
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zavod za povijest i filozofiju znanosti
Odsjek za povijest medicinskih znanosti
Gundulićeva 24, 10000 Zagreb, e-mail: stella@hazu.hr

PRIMLJENO/RECEIVED:

17. 7. 2014. / July 17, 2014

PRIHVAĆENO/ACCEPTED:

30. 12. 2014. / December 30, 2014

